

Gezinshuizen: toezicht en kwaliteit

Gemeenten en *(het inkopen van jeugdhulp bij)* **gezinshuizen**

Steeds meer kinderen die niet thuis kunnen wonen, vinden een plek in een gezinshuis.

Inhoud

- 2** Inleiding
- 3** Gezinshuizen: een introductie
- 5** Kwaliteitscriteria gezinshuizen
- 7** Toezicht op de kwaliteit van jeugdhulp in gezinshuizen
- 16** Samenspel gemeente en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
- 17** Metatoezicht bij gezinshuizen

Inleiding

Steeds meer kinderen die niet thuis kunnen wonen, vinden een plek in een gezinshuis. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het organiseren van jeugdhulp in hun gemeente, en dus ook voor het inkopen van jeugdhulp bij gezinshuizen. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd is op haar beurt verantwoordelijk voor het toezicht op gezinshuizen.

Maar hoe weten gemeenten dat ze kwalitatief goede jeugdhulp inkopen bij gezinshuizen en dat kinderen er veilig opgroeien? Het kernteam Gezinshuizen en het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd (OZJ) krijgt regelmatig vragen van beleidsmedewerkers, inkopers en contactmanagers van gemeenten over de rol van gemeenten bij de inkoop, kwaliteit en het toezicht op de gezinshuiszorg. Met steun van het kernteam Gezinshuizen is daarom gewerkt aan dit e-book.

Hoe is het toezicht op de kwaliteit van gezinshuizen georganiseerd, en hoe zit dat bij de verschillende organisatievormen? Wat is de rol van de gemeente en wat die van de inspectie? Wat moeten contractmanagers of inkopers van gemeenten weten over toezicht op en kwaliteit van gezinshuizen? En wat kunnen gemeenten doen als ze vermoeden dat de kwaliteit van de jeugdhulp in een gezinshuis niet op orde is?

Onder meer deze vragen komen aan bod in dit e-book, dat is bedoeld voor beleidsmedewerkers jeugd, inkopers en contractmanagers van gemeenten.

Gezinshuizen: een introductie

Kinderen hebben recht op een liefdevolle en stabiele omgeving. Idealiter is dat een thuissituatie met de eigen ouders. Maar als dat niet kan, is het wenselijk dat kinderen zo veel mogelijk in het eigen netwerk opgevangen kunnen worden. Een stabiele thuissituatie, waarbij ze niet steeds hoeven te verhuizen.

Achtergrond: hoe komen kinderen in een gezinshuis terecht?

Wanneer kinderen jeugdhulp nodig hebben, zijn gemeenten verantwoordelijk voor het hulpverleningstraject of de noodzakelijke voorzieningen. Dat stelt de Jeugdwet. Voorop staat dat kinderen gezond en veilig kunnen opgroeien. Als dat thuis in het eigen gezin echt niet (meer) kan, dan volgt een uithuisplaatsing. Dan worden jeugdigen 'indien redelijkerwijs mogelijk' bij een pleegouder of in een gezinshuis geplaatst.

Wat is een gezinshuis?

Een gezinshuis is een kleinschalige vorm van jeugdhulp, georganiseerd vanuit een natuurlijk gezinssysteem. Gezinshuisouders bieden volgens het 24x7-principe opvoeding, ondersteuning en zorg aan bij hen geplaatste kinderen en jongeren. Deze kinderen en jongeren zijn tijdelijk of langdurig aangewezen op intensieve en professionele hulpverlening door beschadigende ervaringen en/of complexe problematiek.

(Bron: *Kwaliteitscriteria Gezinshuizen* | *Publicaties* | *Nji*)

Stijging aantal gezinshuizen

Sinds de invoering van de Jeugdwet in 2015 is het aantal kinderen dat woont in een gezinshuis met circa 25 procent gestegen. Er bestaan nu ongeveer 980 gezinshuizen in Nederland waar ruim 3700 kinderen en jongeren wonen (bron: Nji, 2020). Naast zelfstandig werkende gezinshuizen bieden ongeveer 75 zorgaanbieders deze vorm van jeugdhulp aan. Ter vergelijking: in 2011 woonden er circa 1350 kinderen in een gezinshuis en waren er ruim 60 aanbieders van deze vorm van jeugdhulp.

Een gezinshuis wordt meestal gerund door gezinshuisouders die in hun eigen gezin meerdere kinderen en jongeren opnemen.

Ten minste één van de ouders is professioneel opvoeder. De term 'professioneel' gaat daarbij niet alleen over competenties en vaardigheden, maar ook over het feit dat het een betaalde baan is. Gezinshuisouders weten wie voor het kind belangrijk zijn en zien het kind als onderdeel van dit netwerk.

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd is bij wet verantwoordelijk voor het toezicht op de kwaliteit van de geleverde zorg. Gemeenten houden op hun beurt toezicht op de rechtmatigheid van de geleverde jeugdhulp, bijvoorbeeld of gezinshuizen het geld goed besteden. Gemeenten maken bij de inkoop en aanbesteding van gezinshuiszorg een inschatting van de kwaliteit aan de hand van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen (zie hoofdstukken 3 en 4).

Als gemeenten vermoeden dat er iets niet in de haak is met de kwaliteit van de geleverde zorg door gezinshuizen, dan kunnen ze dit aankaarten bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. Is er sprake van een incident? Dan is in principe ook de inspectie aan zet, maar ook dan is het een samenspel tussen inspectie en gemeente (zie ook hoofdstuk 5).

Lees ook: Gezinshuizen: cijfers in context 2020

'Wonen in een gezinshuis kun je vergelijken met wonen in een glazen huis, zonder dat bewoners in hun privacy aangetast worden. Hoe beter je de transparantie van processen als gezinshuis organiseert, hoe beter gemeenten kunnen faciliteren bij en sturen op de kwaliteit van de jeugdhulp in gezinshuizen. Gezinshuizen mogen van gemeenten verwachten dat ze zich verdiepen in deze vorm van jeugdhulp en dat 'zo thuis als mogelijk opgroeien' een gedeelde inzet en verantwoordelijkheid vraagt.'

Rob de Munck, voormalig voorzitter ontwikkeling Kwaliteitscriteria Gezinshuizen

Bekijk online: Een learning history

Kwaliteitscriteria Gezinshuizen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het inkopen van kwalitatief goede jeugdhulp en dus ook voor het contracteren van gezinshuizen. Daarbij maken zij gebruik van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Wat houden die kwaliteitscriteria in?

De professionalisering en groei van gezinshuizen vroeg om een gedeelde visie op gezinshuizen. Daarom ontwikkelde het werkveld tussen 2016 en 2019 de landelijke Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Dat gebeurde op advies van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De kwaliteitscriteria dragen bij aan de positionering en professionalisering van deze vorm van jeugdhulp.

Richtlijnen inkoop

De kwaliteitscriteria beschrijven de kenmerken van kwalitatief goede jeugdhulp in een gezinshuis. Voor kinderen, jongeren en ouders is duidelijk omschreven wat ze mogen verwachten van de opvoeding, ondersteuning en zorg in gezinshuizen.

De kwaliteitscriteria geven gemeenten handvatten voor de inkoop van goede gezinshuiszorg. De inspectie kan op haar beurt de kwaliteit van de zorg toetsen aan heldere criteria. Voor jeugdzorgaanbieders zijn de criteria een goede basis om heldere afspraken te maken met gezinshuisouders.

Bouwsteen 1: Een bekwame gezinshouder

De eerste bouwsteen betreft 'een bekwame gezinshouder'. Minstens één van de gezinshuisouders moet geregistreerd zijn bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ). De gezinshuishouder levert maatwerk voor het kind of de jongere en is

alert op de veranderende behoeftes van het kind of de jongere. Daarnaast werkt de gezinshuishouder zoveel mogelijk samen met het kind of de jongere, de biologische ouders, het sociale netwerk en een team van professionals. Daarbij doen de gezinshouders actief aan leren en reflectie. Wat zijn de eigen sterke punten, valkuilen en ontwikkelpunten?

Bouwsteen 2: Leefklimaat in gezinshuizen

Het bieden van een tweede thuis is het uitgangspunt voor de gezinshuizen. De tweede bouwsteen draait om het leefklimaat in gezinshuizen. Een warme, veilige plek om thuis te komen en op te groeien. De gezinshuishouder stelt het 'gewone gezinsleven' centraal, aangevuld met elementen van een therapeutisch behandelklimaat. Daarbij heeft ieder gezinshuis een eigen identiteit. Periodiek wordt in kaart gebracht hoe de kinderen en jongeren het leefklimaat in het gezinshuis ervaren, bijvoorbeeld met een vragenlijst. De gezinshuisouders gaan daarover in gesprek met alle bewoners. Andere onderdelen van deze bouwsteen gaan over de overgang naar volwassenheid, de ondersteuning van de gezinshuisouders en de eigen kinderen van gezinshuisouders.

Bouwsteen 3: Positie van het kind en de ouders

De derde bouwsteen binnen de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen gaat over de positie van het kind, de ouders, het sociale netwerk en over een goede borging van de rechten, wensen en behoeften van het kind en zijn of haar ouders. Kinderen of jongeren hebben een persoonlijk hulpverleningsplan. Dat plan is gebaseerd op een analyse van krachten en behoeften en is tot stand gekomen in samenspraak met kind, ouders, gezinshuisouders en andere belangrijke betrokkenen. Soms hebben de ouders ook een eigen hulpverleningsplan, maar de gezinshuisouders zijn niet hun hulpverlener.

Kinderen of jongeren die jeugdhulp ontvangen in een gezinshuis hebben altijd een vertrouwenspersoon buiten het gezinshuis. De meeste zorgaanbieders hebben een klachtencommissie voor zowel de kinderen en jongeren als hun ouders. Kinderen en ouders kunnen bij klachten ondersteuning vragen bij het Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg (AKJ).

Bouwsteen 4: Organisatie van transparante en navolgbare, goede zorg

De laatste bouwsteen betreft de organisatie van transparante en navolgbare, goede zorg in het gezinshuis. Bijvoorbeeld door als gezinshuisouder samen te werken in een multidisciplinair team. In ieder geval maakt een geregistreerde gedragswetenschapper onderdeel uit van dat team, voor de hulp aan en begeleiding van ieder kind. Een gezinshuisouder zorgt zelf ook voor coaching, met het oog op de eigen vitaliteit en reflectie. Daarnaast geven alle betrokkenen bij het gezinshuis regelmatig feedback en vindt jaarlijks een risico-inventarisatie plaats – zowel voor het gezinshuis als voor de afzonderlijke kinderen of jongeren.

Kwaliteitscriteria Gezinshuizen: wat is het wel en wat niet?

De kwaliteitscriteria vormen een richtlijn om de kwaliteit van de zorg door gezinshuizen te waarborgen. Uitgangspunt van de kwaliteitscriteria is: 'pas toe of leg uit'. Een gezinshuisouder heeft de professionele verantwoordelijkheid om kwaliteit te bieden zoals verwoord in de kwaliteitscriteria, maar kan onderbouwd afwijken in een individuele situatie. Dit is onderdeel van de professionele autonomie.

In de regel nemen gemeenten bij de inkoop van jeugdhulp bij een gezinshuis de kwaliteitscriteria als basis (zie volgende hoofdstuk). Gemeenten hoeven dan niet zelf te bedenken waar de gezinshuizen aan moeten voldoen. De kwaliteitscriteria gelden voor alle organisatievormen van gezinshuizen.

Bekijk online:
Factsheet kwaliteitscriteria

Toezicht op de kwaliteit van jeugdhulp in gezinshuizen

Borgen van de kwaliteit van een gezinshuis vraagt om een goed samenspel tussen de gemeente, het gezinshuis en een eventueel betrokken zorgaanbieder. Gemeenten spreken bij het inkopen van jeugdhulp bij gezinshuizen vooraf duidelijk af hoe de kwaliteit geborgd wordt. Gezinshuizen zorgen er op hun beurt voor dat zij transparante, navolgbare zorg bieden, die voldoet aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.

Voordat een gemeente bij een organisatie gezinshuizen inkoopt, schat de gemeente in of deze organisatie voldoet aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Daarvoor stelt de gemeente in ieder geval de volgende vragen aan de organisatie waarmee ze een contract afsluit:

- ✓ **Zijn de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen vertaald in het beleid van het gezinshuis of de zorgaanbieder?**
- ✓ **Op welke wijze werkt het gezinshuis of de zorgaanbieder aan de verbetering van de kwaliteit en op welke wijze toetsen zij dit?**
- ✓ **Welke partijen heeft het gezinshuis of de zorgaanbieder gecontracteerd om de kwaliteit te borgen?**

Daarnaast is het zaak dat de gemeente goed op haar netvlies heeft met wie ze welke afspraken maakt bij het inkopen van jeugdhulp bij gezinshuizen. Daarvoor zijn antwoorden op de volgende vragen nodig: met wie sluit de gemeente het contract: met een gezinshuis of met een zorgaanbieder?

De organisatievorm van een gezinshuis bepaalt wie aanspreekbaar is op de kwaliteit van de jeugdhulp en hoe de kwaliteit van deze hulp wordt georganiseerd en geborgd. De organisatie waarmee de gemeente een contract afsluit, is namelijk verantwoordelijk voor (de kwaliteit van) de jeugdhulp. Ook bepaalt de organisatievorm welke eisen gemeenten kunnen stellen aan de kwaliteit van de jeugdhulp bij het contracteren van gezinshuizen.

Als de gemeente een contract afsluit met het gezinshuis zelf, dan is het gezinshuis verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de jeugdhulp. Bij het afsluiten van een contract met de zorgaanbieder is de zorgaanbieder verantwoordelijk en aanspreekbaar op de kwaliteit van de gezinshuisczorg.

Het is dus belangrijk dat de gemeente inzicht heeft in de organisatievorm van een gezinshuis waar ze (mogelijk) jeugdhulp gaat inkopen.

Welke organisatievorm heeft het gezinshuis?

Welke organisatievormen voor gezinshuizen zijn er? En waar moeten gemeenten dan (extra) rekening mee houden bij het inkopen van jeugdhulp?

1. Gezinshuis in loondienst bij een zorgaanbieder

De gezinshuisouder(s) is (zijn) in deze constructie in loondienst bij een zorgaanbieder. Gemeenten kunnen er bij deze organisatievorm in principe vanuit gaan dat het gezinshuis voldoet aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Wel stelt de gemeente de standaard vragen aan de zorgaanbieder (zie boven).

Meestal heeft de zorgaanbieder een accountmanager of kwaliteitsmedewerker in dienst, die de gesprekspartner is van de gemeente. Voor gemeenten is dit de 'gemakkelijkste' organisatievorm om zorg in te kopen, omdat de zorgverantwoordelijkheid geheel is belegd bij de zorgaanbieder.

2. Zelfstandig gezinshuis verbonden aan een zorgaanbieder, aangesloten bij een samenwerkingsverband of franchiseorganisatie

Gezinshuisouders zijn in deze constructie zelfstandig ondernemers. Ze zijn niet in loondienst, maar wel verbonden aan een zorgaanbieder én aangesloten bij een franchiseorganisatie of ander samenwerkingsverband. De gemeente kan rechtstreeks of via een zorgaanbieder kinderen of jongeren plaatsen in het gezinshuis. Het gezinshuis opereert volgens de richtlijnen van het samenwerkingsverband of de franchiseorganisatie.

Voor de gemeente is het belangrijk om alert te zijn op het kwaliteitsbeleid. Welke afspraken zijn vastgelegd over taken, verantwoordelijkheden en kwetsbaarheden? En zijn deze in lijn met de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen?

Belangrijke extra vragen bij deze organisatievorm zijn:

- ✓ Aan welk samenwerkingsverband of welke franchiseorganisatie is het gezinshuis verbonden? En wat zijn de ervaringen hiermee?
- ✓ Welke afspraken zijn vastgelegd over taken, verantwoordelijkheden en kwetsbaarheden?
- ✓ Zijn deze afspraken in lijn met de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen?

Interview: **Maximale regie, minimaal papierwerk**

'Mijn gezinshuis startte ik vanuit een loondienstconstructie bij Jeugdformaat, omdat ik het prettig vond dat alle randvoorwaarden van een gezinshuis geregeld waren via mijn werkgever. De toetsing van de kwaliteit van de zorg gebeurde ook bij Jeugdformaat. De verbinding aan een zorginstelling zorgde voor minder administratieve en organisatorische lasten. Zo kon ik me in eerste instantie volledig richten op het werk met de gezinshuiskinderen.

Tegenwoordig ben ik zorgondernemer bij De Driestroom. Via deze constructie ervaar ik meer eigen regie. Waarom deze keuze?

Toen ik nog in een loondienstconstructie werkte, gingen de kinderen tijdens mijn vakantie bijvoorbeeld naar een logeershuis. Dat paste niet zo goed bij veel jongeren in mijn gezinshuis. Ze waren snel overprikkeld. Resultaat was dat ik steeds minder vakantie ging opnemen. Nu ga ik bijvoorbeeld een keer per maand een weekend weg en neemt de pedagogisch medewerker of mijn zus mijn taken over. Dat zorgt voor meer rust.

Zo kan ik meer mijn eigen accenten leggen, terwijl ik wel de back-up heb van een zorgaanbieder én een franchiseorganisatie. Door de driehoeksverhouding is het 'meer-ogen-principe' goed geborgd en kan ik in mijn gezinshuis transparante en navolgbare zorg borgen. Als er zorgen zijn, kan ik bovendien om hulp vragen.'

Katja van den Eijnden is beleidsmedewerker Gezinshuizen bij Present 24x7 en zelf gezinshuisouder

3. Zelfstandig gezinshuis verbonden aan een zorgaanbieder, zonder samenwerkingsverband of franchiseorganisatie

Het gezinshuis is in deze organisatievorm onderaannemer van de zorgaanbieder. De zorgaanbieder is eindverantwoordelijk voor de zorg, dossierhouder van de jeugdigen in het gezinshuis én aanspreekpunt voor de gemeente. Tenminste, als de gemeente het contract heeft afgesloten met de zorgaanbieder. Voor de gemeente is het zaak om bij deze organisatievorm goed zicht te krijgen op hoe de zorgaanbieder en het gezinshuis samen de kwaliteit van de zorg borgen.

Extra aandachtspunten bij deze organisatievorm zijn:

- ✓ De gemeente vraagt aan zowel het gezinshuis als de zorgaanbieder wat de afspraken zijn over rollen, taken en verantwoordelijkheden bij het borgen van de kwaliteit van gezinshuiscare.
- ✓ De gemeente controleert hoe de zorgaanbieder verantwoording aflegt over de kwaliteit van de zorg aan de gemeente.
- ✓ De gemeente controleert of een manager van de zorgaanbieder het gezinshuis toetst op de bedrijfsvoering, het opvoedklimaat en de professionaliteit van het gezinshuis. Ook gaat de gemeente na hoe deze manager de bevindingen inzichtelijk maakt.

4. Zelfstandig gezinshuis zonder overeenkomst met een zorgaanbieder, met samenwerkingsverband of franchiseorganisatie

Het gezinshuis is in dit geval zelf zorgaanbieder en moet dan ook zelf voldoen aan alle eisen die de Jeugdwet, de Wet langdurige zorg (Wlz) en de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) aan het gezinshuis stellen, inclusief de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Zo moeten deze gezinshuizen zelf professionals zoals een gedragsdeskundige betrekken. Dat vraagt om extra scherpte van de gemeente.

Belangrijke extra vragen bij deze organisatievorm zijn:

- ✓ Welke partijen zijn betrokken bij het gezinshuis?
- ✓ Hoe deskundig en objectief zijn deze partijen?
- ✓ Voert het gezinshuis deugdelijk kwaliteitsbeleid?
- ✓ Welke afspraken zijn vastgelegd over taken, verantwoordelijkheden en kwetsbaarheden?

Daarnaast doet de gemeente navraag naar verschillende zaken:

- ✓ Binnen welk samenwerkingsverband of welke franchiseorganisatie opereert het gezinshuis? En wat zijn de ervaringen hiermee?
- ✓ Ondersteunt het samenwerkingsverband of de franchiseorganisatie het gezinshuis bij het voeren van het kwaliteitsbeleid volgens de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen?

5. Volledig zelfstandig gezinshuis: geen samenwerkingsverband of franchise en geen zorgaanbieder

Het gezinshuis opereert geheel zelfstandig als zorgaanbieder. Dat betekent dat het gezinshuis zich ook als zodanig moet organiseren en verantwoorden.

Belangrijke vragen van de gemeente aan het gezinshuis zijn:

- ✓ Voldoet het gezinshuis aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen? Is er bijvoorbeeld sprake van een SKJ-registratie van een gezinshuisouder en de gedragswetenschapper?
- ✓ Zijn randvoorwaarden als het meer-ogen-principe goed georganiseerd?

Deze organisatievorm van gezinshuizen vraagt van de gemeente voorafgaand aan de inkoop en contractering meer actie en toetsing dan de andere organisatievormen. De gemeente is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor verantwoorde plaatsing van kinderen en is verplicht om een goede kwalitatieve toets te doen voordat jeugdigen gaan wonen in het gezinshuis.

Tip: stel uniforme eisen, maar overdrijf niet

Veel gemeenten nemen uniforme eisen voor jeugdhulpaanbieders op in de aanbesteding en het contracteren van een gezinshuis. Die eisen zijn dus voor alle gezinshuizen gelijk, ongeacht de organisatievorm. Gemeenten kunnen zorgaanbieders of gezinshuizen die de borging van kwaliteit en inhoud van de jeugdhulp al goed organiseren, op deze wijze confronteren met extra eisen. Terwijl die uniforme eisen alleen van toepassing zijn op de zelfstandige gezinshuizen.

Gevolg: extra en onnodige bureaucratische lasten en extra en onnodige kosten voor veel gezinshuizen, die zelf (extra) stappen hebben gezet om kwalitatief goede zorg te leveren. Gevaar hiervan is dat er minder tijd gaat naar de zorg voor de jongeren in het gezinshuis. Sommige gemeenten houden hier rekening mee. Zo stellen zij bij een aanbesteding minder vergaande eisen aan alle organisatievormen van gezinshuizen, terwijl voor zelfstandige gezinshuizen of gezinshuizen zonder franchise en/of relatie met een zorgaanbieder aanvullende eisen gelden.

Zorg voor een duidelijke taakverdeling

“Mijn tip aan gezinshuizen en gemeenten? Zorg met elkaar voor verduidelijking in taken en verantwoordelijkheden en heb oog voor kwetsbaarheden. Hiervoor geven de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen praktische handvatten. Sommige organisatievormen van gezinshuizen vragen om extra controle op kwaliteit. Het is dan belangrijk dat gemeente en gezinshuis samen niet in een soort kramp raken van bureaucratie en verantwoording. Dat hoeft ook niet. Het is goed mogelijk om samen de kwaliteit van de zorg in een gezinshuis te borgen, ongeacht de organisatievorm. Maar het vraagt wel om goede afspraken en onderling vertrouwen. Dat alles in het belang van de kinderen die wonen in het gezinshuis”

[Rob de Munck, voormalig voorzitter ontwikkeling kwaliteitscriteria]

Werkt het gezinshuis volgens de richtlijnen van een keurmerk of franchiseorganisatie?

Om de kwaliteit van gezinshuizen te garanderen en verder te verbeteren zijn er verschillende kwaliteitskeurmerken waarbij gezinshuizen zich kunnen aansluiten. Twee bekende kwaliteitskeurmerken zijn het [Keurmerk Gezinshuizen](#) en het kwaliteitskeurmerk van [improve360](#) voor gezinshuizen. Het Keurmerk Gezinshuizen en de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen kunnen elkaar versterken als de toetsende partij deze heeft ingebed in het keurmerk.

Geen enkel keurmerk is echter ‘officieel’ erkend. Dat maakt het voor gemeenten extra ingewikkeld om te weten of de kwaliteit is geborgd bij gezinshuizen met een dergelijk keurmerk. Ook hoeft aansluiting bij een franchiseorganisatie niet automatisch te betekenen dat de kwaliteit van de zorg goed is geborgd. Sommige franchiseorganisaties helpen gezinshuizen bijvoorbeeld vooral bij administratieve taken, terwijl andere meer betrokken zijn bij de kwaliteit van de zorg. ISO-certificering van een gezinshuis heeft (of kent) bepaalde garanties, bijvoorbeeld dat de brandveiligheid geborgd is, maar zegt niet voldoende over de kwaliteit van de zorg.

Gemeenten kunnen bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten navraag doen of er specifieke ervaringen of aandachtspunten zijn met het betreffende keurmerk of de franchiseorganisatie. Er bestaan echter geen ‘lijsten’ van goedgekeurde aanbieders, keurmerken of franchiseformules. Gemeenten kunnen op [de website van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd](#) wel zien wélke aanbieders van jeugdhulp zijn onderzocht en wat de uitkomsten zijn.

Met de invoering van metatoezicht bij gezinshuizen wil de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd wel gaan publiceren met welke organisaties er afspraken zijn gemaakt (zie hoofdstuk 5). Dan kan de gemeente dus meer rekenen op doeltreffend intern toezicht gericht op kwaliteitsverbetering.

Wie zijn in de gemeente betrokken bij het inkopen van jeugdhulp bij een gezinshuis?

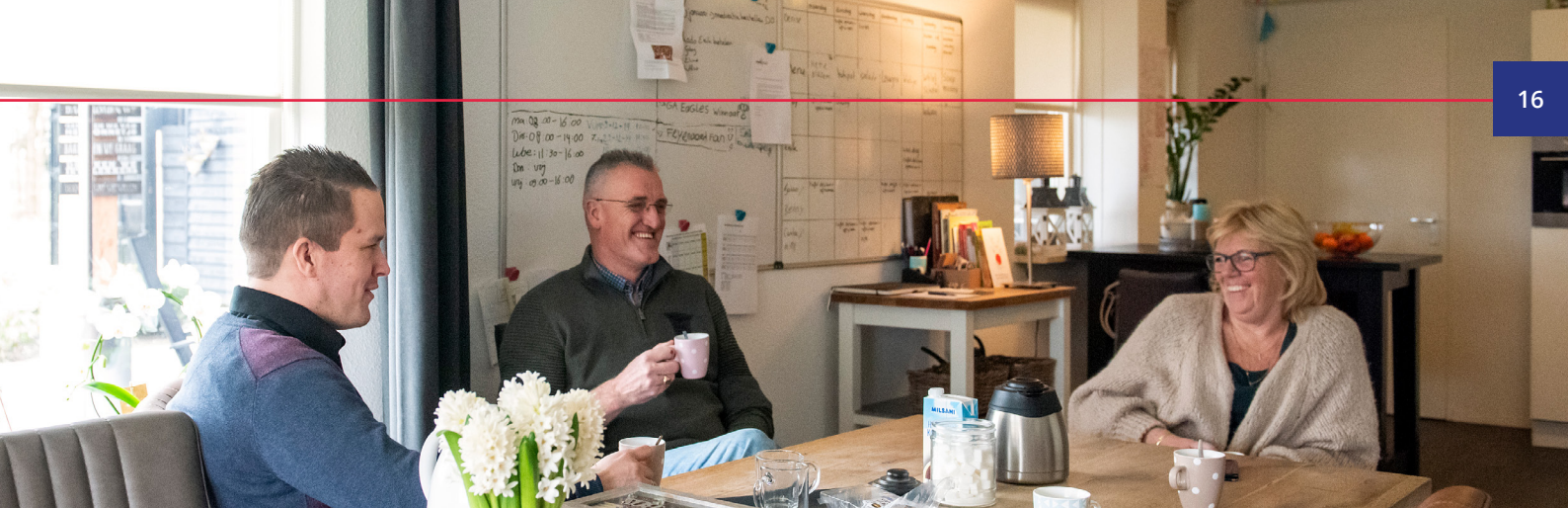
Idealiter maken gemeenten bij het inkopen van jeugdhulp bij een gezinshuis vooraf een inschatting van de kwaliteit van een gezinshuis. Dat doet de gemeente op basis van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Het is belangrijk dat van meet af aan duidelijk is bij welk onderdeel van de gemeentelijke organisatie deze taak is belegd. Zeker als er meerdere gemeentelijke diensten betrokken zijn bij (de start van) een gezinshuis.

Soms is de dienst ‘ruimtelijke ordening’ aan zet, omdat deze betrokken is bij het zoeken naar een geschikte locatie voor een gezinshuis. Maar het kan ook de inkooporganisatie van de gemeente zijn of de afdeling Jeugd bij het beleid rond kleinschalige voorzieningen. Zorg ervoor dat alle afdelingen binnen de gemeente op de hoogte zijn van de ontwikkelingen rond gezinshuizen in de gemeente en regio.

Gemeenten kunnen niet alles zelf doen bij inschatten van de kwaliteit van gezinshuizen en dat hoeven ze ook niet. Veel gemeenten beleggen deze taak bij externe, deskundige partijen. Maar gemeenten kunnen er ook voor kiezen om de toetsing van de kwaliteit van gezinshuizen zelf te doen, mits zij hiervoor de expertise in huis hebben.

Tip: betrek een professional met inhoudelijke kennis bij de inkoop van jeugdhulp bij gezinshuizen

In de praktijk staat een beleidsmedewerker Jeugd binnen een gemeente meestal aan de lat om de kwaliteit van een gezinshuis te toetsen of te laten organiseren. Maar het komt ook voor dat deze taak is belegd bij een inkoper. Van belang is dat gemeenten ervoor zorgen dat degene die deze taak op zich neemt inhoudelijke kennis heeft over hoe gezinshuizen transparante en navolgbare zorg organiseren, volgens de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.

Hanteert het gezinshuis een goed registratiesysteem van de geleverde zorg en ondersteuning aan jeugdigen?

Een goed registratiesysteem kan een gezinshuis ondersteunen bij het bieden van transparante navolgbare zorg. In het registratiesysteem wordt de dagelijkse hulp vastgelegd met als doel de kwaliteit ervan te borgen en te monitoren. Ook worden in het registratiesysteem bijvoorbeeld de afspraken met de biologische ouders vastgelegd.

Het vastleggen van essentiële informatie is een goede uitwerking van het criterium transparante, navolgbare zorg van de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. In de praktijk ziet de inspectie vaak onregelmatigheden als over een langere periode geen goed zicht is op de dagelijkse gang van zaken in het gezinshuis. In het registratiesysteem wordt dat zichtbaar. In dat geval kan de gedragswetenschapper of een andere betrokkene bij het gezinshuis aan de bel trekken. op kwaliteitsverbetering.

Heb zicht op het aanbod van gezinshuizen in de regio

‘Wat heeft de gemeente de komende periode nodig aan jeugdhulp bij gezinshuizen? Welke gezinshuizen in de regio bieden goede jeugdhulp? Die vragen moeten gemeenten zichzelf regelmatig stellen. Realiseer je ook dat gezinshuizen onderling verschillen. Sommige gezinshuizen richten zich op jeugdigen die zwaardere hulp nodig hebben of specifieke groepen zoals jeugdigen met een verstandelijke beperking. Niet elke jeugdige past in elk gezinshuis. Wijkteams en Wmo-toezichthouders hebben meestal goed zicht op het aanbod van gezinshuizen in de regio. Mijn tip is: kijk als gemeente of je de gewenste hulp kunt inkopen met een wat groter regionaal verband waar ook de kwaliteit geborgd is. Dan kun je vooraf goede afspraken maken over het borgen van kwalitatief goede jeugdhulp. Dat scheelt veel tijd en energie wanneer je dergelijke afspraken met meerdere aanbieders gaat maken.’

Hans Jagers, Inspectie Gezondheidszorg jeugd

Samenspel gemeente en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd

Wat is de rol van de gemeente en wat die van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd bij het toezicht op gezinshuizen? In het factsheet 'Afsprakenkader afstemming gemeenten en rijksinspecties over de uitvoering van het landelijk toezicht in het jeugddomein' staan de belangrijkste uitgangspunten en afspraken geformuleerd.

De afspraken gaan over de samenwerking tussen inspecties en gemeenten rond het toezicht op de wettelijke kwaliteitseisen aan jeugdhulpverleners en gecertificeerde zorgaanbieders. De gemeente en de inspectie maken bij het toezicht op gezinshuizen onder meer afspraken over een gezamenlijk aanspreekpunt, handhaving en nieuwe toetreders.

Aanspreekpunt

De inspectie biedt gemeenten een gezamenlijk loket dat dient als aanspreekpunt. Dit loket is het [Inspectieloket Sociaal Domein en Jeugd | Toezicht Sociaal Domein](#). Met hetzelfde doel spreken gemeenten af wie binnen een gemeente of samenwerkingsverband aanspreekpunt is voor de inspectie.

Handhaving

Heeft de inspectie bij een gezinshuis tekortkomingen in de kwaliteit van de geleverde zorg vastgesteld en is zij tot handhaving overgaan? Interventies van de inspectie zijn gericht op het verbeteren van de hulp. Deze stemt de inspectie af met de gemeenten die jeugdigen in het gezinshuis hebben geplaatst. Denk aan handhavende maatregelen zoals een inspectiebevel tot sluiting van een zorgaanbieder,

zorgenheid of zorglocatie. Zo kan vervangende zorg en hulp tijdig worden georganiseerd.

Het melden en beoordelen van nieuwe toetreders

Een nieuwe toetreders is een aanbieder of instelling die niet eerder als gezinshuis actief is geweest onder verantwoordelijkheid van een gemeente. Wil een gemeente of (regionaal of landelijk) samenwerkingsverband een opdracht aan een nieuw toetredend gezinshuis verlenen? Dan nemen ze hierover – voorafgaand aan de contractering – contact op met ['het inspectieloket'](#). De inspectie maakt een risicoanalyse van het nieuwe gezinshuis en beoordeelt op basis van de uitkomsten

Lees meer:

'Afsprakenkader afstemming gemeenten en rijksinspecties over de uitvoering van het landelijk toezicht in het jeugddomein'

Metatoezicht bij gezinshuizen

In het najaar van 2020 startte de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd met het zogeheten metatoezicht bij gezinshuizen. Metatoezicht houdt in dat de inspectie per jaar enkele steekproeven en audits uitvoert bij gezinshuizen om de kwaliteit van de zorg te toetsen. Dat gebeurt bij gezinshuizen waarvan de inspectie de kwaliteit van de jeugdhulp als voldoende heeft beoordeeld. Hierdoor kost het gezinshuizen minder tijd om inzichtelijk te maken dat ze voldoen aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Ook verlaagt het de werkdruk en vermindert het de bureaucratie.

Een deel van de gezinshuizen heeft te maken met een hoge registratiedruk. Omdat gezinshuizen een kleinschalige vorm van jeugdhulp zijn, is het zaak dat de bureaucratische druk niet dermate hoog is dat het de kerntaken ondermijnt. Daarom heeft de inspectie in 2019 onderzocht hoe ze deze registratiedruk voor gezinshuizen kan terugdringen. Bij een deel van de gezinshuizen die zijn aangesloten bij een zorgaanbieder, toetst de inspectie steekproefsgewijs de kwaliteit van de geleverde zorg.

Samen met de betrokken zorgaanbieders bekijkt de inspectie in 2021 en 2022 hoe gezinshuizen de kwaliteitscriteria in de praktijk brengen. Zijn er nieuwe, kwaliteitskenmerken relevant voor gezinshuizen? Realiseren de zorgaanbieders deze kwaliteit en hoe is de controle georganiseerd? Ook onderzoekt de inspectie samen met de betrokken zorgaanbieders wat te doen als de kwaliteit niet op orde is. Vervolgens wordt bekeken of de kwaliteitsverbeteringen zichtbaar zijn in de praktijk door audits en kleine steekproeven.

Doel metatoezicht

Metatoezicht beoogt een systeem rond gezinshuizen waarbinnen het toezicht op de kwaliteit structureel is geborgd. De inspectie streeft ernaar dat het intern toezicht bij gezinshuizen voor een belangrijk deel het extern toezicht door gemeenten en Rijk kan overnemen. Als het metatoezicht binnen de branche van gezinshuizen goed is georganiseerd, mag de gemeente ervan uitgaan dat de kwaliteit van de jeugdhulp is geborgd.

Metatoezicht gaat dus verder dan de kwaliteit van individuele gezinshuizen. Hoe kunnen gezinshuizen op metaniveau van elkaar leren? Die vraag onderzoekt de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd met verschillende zorgaanbieders en gezinshuizen in het kader van metatoezicht.

Samen structureel de kwaliteit van gezinshuizen verbeteren

De branche van gezinshuizen is nog volop in beweging. Zo ontstaan er steeds meer gespecialiseerde gezinshuizen, zoals gezinshuizen die zich richten op tienermeiden, jeugddelinquenten of kinderen met een meervoudige beperking. Ook vinden er regelmatig innovaties plaats. Denk aan de gezinshuizen die door tiny houses op het terrein jongvolwassenen voorbereiden op een zelfstandig bestaan.

Daarnaast zijn er steeds meer innovatieve instrumenten in de markt die gezinshuizen ondersteunen bij kwalitatief goede zorg. Zoals een registratiesysteem dat gezinshuizen ondersteunt bij het borgen van transparante navolgbare zorg. Dit alles moet ertoe leiden dat de kwaliteit van de gehele branche van gezinshuizen steeds beter wordt.

Branche gezinshuizen wordt volwassener

‘Ik geloof heel erg dat we jongeren die niet meer thuis kunnen wonen goed kunnen helpen in gezinsverband. Juist jeugdigen met zware problematiek gedijen vaak goed in een kleinschalige onvoorwaardelijke omgeving als een gezinshuis. Als branche moeten we gezinshuisouders goed ondersteunen. Zo kunnen gezinshuizen steeds professioneler opereren, en wordt de branche steeds volwassener.’

(Hans Jagers, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd)

Colofon © 2021

Concept en redactie: Yolanda van Empel, Simone Loonstra

Vormgeving: The Goodplace

Fotografie: Nadine van den Berg